

“19 Gedenk te sterven 04”, een begraafplaats met een verhaal...

De aankondiging op de website van Open Monumentendag 2018 is kort en duidelijk: Begraafplaats met baarhuisje (64), Ringdijk 43, Za 10 – 16 uur. De omschrijving die volgt is eveneens beknopt en willen we u hier niet onthouden:

Omzoomd door hoge bomen, ligt de begraafplaats als een terpje langs de Ringdijk in Schiebroek. Van 1904 tot 1951 was het de algemene begraafplaats van de toenmalige gemeente Schiebroek. Op de begraafplaats is een baarhuisje te vinden, waar de overledenen werden opgebaard voordat ze werden begraven. Op het smeedijzeren hek staat Gedenk de stervenden. In totaal zijn er ruim 190 mensen begraven, waaronder 83 kinderen. De hele geschiedenis van Schiebroek is hier als het ware teruggelezen: in de tijd dat de mensen hier begraven werden, was Schiebroek nog een boerendorp met een paar ‘burgerhuizen’ en wat boerderijen in de polder. Jaren heeft het baarhuisje ongebruikt leeggestaan en lag het kerkhofje er verwaarloosd bij. Inmiddels wordt er hard gewerkt om de begraafplaats in oude staat te herstellen!

Een VSW-wapenfeit

Het feit dat deze Algemene Begraafplaats aan de lijst van Rotterdamse monumenten werd toegevoegd, mag worden gezien als een van de wapenfeiten van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud (VSW). Oud-voorzitter Hans Mani verwoordde het prachtig aan de vooravond van Open Monumentendag 2012, die eveneens op 8 september viel en waarop de toenmalige wethouder Jantine Kriens het geheel gerestaureerde toegangshek van de begraafplaats mocht onthullen. Op de spreuk “Gedenk te sterven”, die het hek siert, rijmde Hans Mani: “...gedenk ook wat mensen na ons erven.” En zo is het maar net. Want juist met dat doel werd de VSW in 1977 opgericht; om een halt toe te roepen aan de grote sloopwoede die er op dat moment (overal in het land) heerste.

Algehele restauratie

Als het gaat om deze Algemene Begraafplaats heeft de VSW dat doel inmiddels zeker bereikt. Want, werden eerder het Baarhuisje en het toegangshek geheel gerestaureerd, dit jaar was het de dodenakker zelf die onder handen zou worden genomen. En zie wat er is bereikt. Niet alleen werden de aanwezige (meest omgevallen) grafstenen opgeknapt en rechtgezet. Ook werden ze, na een gedegen onderzoek in de archieven van de Crooswijkse Begraafplaatsen, op hun oorspronkelijk plaats gezet. Een hele uitzoekerij, maar een karwei dat met succes werd volbracht. De kapotte zerken werden door de steenhouwer gerestaureerd en schoongemaakt, de grond zelf geëgaliseerd en van nieuw grind voorzien. Ook is er nieuwe beplanting aangebracht.

Eeuwigdurend graf

Wat helaas ontbreekt is de grafsteen van de weduwe H. Nicolaas-Bak. De vrouw aan wie Schiebroek deze tot monument verworpen algemene begraafplaats te danken heeft. Wel is inmiddels bekend waar zij ligt begraven. Een bijzonder graf, dat het ruimen van de begraafplaats keer op keer heeft weten te voorkomen. Want, hoewel daar al verschillende pogingen toe werden ondernomen, bleef dat steeds zonder resultaat. Alle plannen daartoe werden steevast van tafel geveegd; telkens als duidelijk werd dat zij een eeuwigdurend graf voor haarzelf had bedongen bij de verkoop van het stukje grond aan het toenmalige bestuur van Schiebroek in 1903.

Begraven bij de buurgemeente

Dat het evengoed anders had kunnen lopen, mag blijken uit de geschiedenis die eraan voorafging. Zo behoorde Schiebroek tot 1818 aan de gemeente Overschie, als een soort deelgemeente zonder eigen begraafplaats. Om die reden werden de overledenen van de plaats Schiebroek steevast in Overschie begraven. Ook nadat Schiebroek in 1819 zelfstandig werd, bleef die afspraak bestaan. Een afspraak die in 1873 nog eens werd bekrachtigd in een overeenkomst met B & W van Overschie, waarin werd afgesproken dat Schiebroek haar doden tot en met 31 december 1902 mocht begraven op een deel van de algemene begraafplaats van Overschie.

Met het einde van dit contract in het zicht en voordat men zal besluiten een eigen begraafplaats te stichten, wordt op 6 juni 1902 door de raad van Overschie voorgesteld een verlenging aan te vragen. Echter niet alleen bij Overschie, maar ook bij de buurgemeente Hillegersberg en Rotterdam. Deze pogingen lopen echter op niets uit. In een reactie laat Overschie op 7 oktober weten het gedeelte op haar begraafplaats zelf hard nodig te hebben en het verzoek aan de gemeente Hillegersberg om ca. 50 m² grond te mogen gebruiken op de begraafplaats rond de Hillegondakerk wordt door Hillegersberg geweigerd.

Aanzet tot een eigen algemene begraafplaats

De tijd dringt echter en Schiebroek ziet zich genoodzaakt tot het inrichten van een eigen algemene begraafplaats. Op 15 september gaat hiertoe een schrijven uit naar de Inspectie voor Volksgezondheid en de Provincie. In de raadsvergaderingen is er discussie over de financiering. Uit de notulen van de raadsvergadering van 3 december 1902 blijkt echter dat Gedeputeerde Staten in een brief van 4 november heeft laten weten dat de gemeente Schiebroek op grond van de Begraafwet art. 13 alinea 2, ontheffing wordt verleend tot uiterlijk december 1903 en dat er dan een begraafplaats dient te zijn gerealiseerd. Tijdens genoemde vergadering wordt dan besloten stappen te ondernemen tot het stichten van een eigen algemene begraafplaats.

De aanbiedingen

In de raadsvergadering van 6 mei 1903 wordt meegedeeld dat er vier aanbiedingen zijn:

1. Een perceel grond van de heer Bak, gelegen aan de Schiebroekseweg nabij de watermolens, te verkopen voor de prijs van fl. 3,- per m²
2. Een perceel grond gelegen aan dezelfde weg, dat toebehoort aan de heer van Strijen te Amsterdam. Onderhandelingen hierover hadden echter geen resultaat.
3. Een perceel grond toebehorende aan de in Schiebroek woonachtige Wed. H. Nicolaas. Het perceel is gelegen aan dezelfde weg nabij haar woning. Voor de grond verlangt zij fl. 2,- per m², maar tevens een familiegraf geschikt voor de ter aarde bestelling van 16 overledenen met -zo nodig- een vergoeding van de hiervoor benodigde grond.
4. Een perceel grond gelegen aan de Achterweg naast het land van de heer G. Boer; in eigendom toebehorende aan de polder Schiebroek. Prijs fl. 3,- per m².

Bij dit alles wordt opgemerkt dat de eis voor een familiegraf waarschijnlijk heeft gelegen aan het feit dat de weduwe 16 kinderen baarde, waarvan er voor 1892 reeds 8 waren overleden. Het stukje grond was haar toebedeeld na het overlijden van haar man in 1892, waarna de boedelscheiding medio 1893 had plaatsgevonden. Op het perceel grond rustte geen hypotheek meer.

Onderzoek naar de beste grond

Opmerkingen over en weer over wat de beste locatie en grond zouden zijn leiden ertoe dat een onderzoekscommissie wordt benoemd. Deze brengt verslag uit op 15 mei 1903. Daarin wordt geconcludeerd dat het land van de polder geheel ongeschikt blijkt en dat dus een afweging zal moeten worden gemaakt tussen het perceel van de heer Bak en het land van de Wed. H. Nicolaas. Een berekening toont aan dat ondanks het feit dat het perceel van de heer Bak met slechts 2.75 m moet worden opgehoogd, de ophoging met 3.35 m bij het perceel van de Wed. H. Nicolaas ca. fl. 500,- voordeliger uitkomt. Bovendien is de eis van het familiegraf voor 16 lijken komen te vervallen en wordt nu slechts een vrij graf voor de weduwe zelf gevraagd. Verder blijft de prijs van fl. 2,- per m² gehandhaafd.

Hoewel de heer Bak nog pogingen heeft ondernomen een ander stuk grond aan te bieden, wordt de aanbieding van de Wed. H. Nicolaas met algemene stemmen aanvaard. Aan de heer J.D. Uijterlinden te IJsselmonde wordt verzocht bestek en tekeningen te verzorgen met een begroting. Ook wordt een geldlening van fl. 9.000,- aangevraagd.

De koop is rond

Op 16 mei wordt een schrijven verstuurd aan de Polderbesturen te Hillegersberg en aan de Hoogheemraden van Schiebroek te Rotterdam dat men zich heeft voorgenomen, voor de aanleg van een begraafplaats, ca. 700 m² grond, kadastraal bekend onder nr. 964/1043, aan te kopen. De grond is gelegen aan de Hoge Limiet tussen de woningen van K. van Nielen en L. Bak.

Naar Mej. De Wed. H. Nicolaas, geboren Bak, wordt op 18 mei het volgende geschreven:

Onderwerp: Aankoop grond

Wij hebben u de eer u mede te delen dat de Raad in zijne vergadering van 15 dezer besloten heeft tot de aankoop van een perceel grond groot 700 m² binnen de gemeente gelegen, uitmakende een gedeelte van het perceel kadastraal bekend sectie nr. 964/1043 en in eigendom u toebehorende, tegen de prijs van fl. 2,- per m², terwijl bij de ingebruikneming der te stichten begraafplaats voor uw persoon een vrij graf zal worden gereserveerd, één en ander behoudens goedkeuring van de betrokken autoriteiten, na welke goedkeuring de overdracht eerst kan plaats hebben, waarvan u nader bericht zal worden gezonden.

*Namens B & W van Schiebroek
J.J. v d Berg, secretaris
A. Verschoor Burgemeester*

Bestek en tekeningen zijn op 22 augustus 1903 gereed en op 16 september wordt aan de Rotterdamse Aannemer Groen de opdracht verstrekt tot de aanleg van de, op 14 september in competitie aanbestede, begraafplaats gegund voor een aanneemsom van fl. 6.945,-

Een teleurstelling voor de gemeente die een budget had laten begroten door de bouwkundige J.D. Uijterlinden dat fl. 1.000,- lager uitkwam.

De slappe grond, jaargetijde van uitvoering, etc. en dus een groter risico voor de aannemer, worden als verklaring voor de overschrijding door de Raad 'geslikt'.

Dat de begraafplaats er nu nog ligt, is zoals gezegd te danken aan de Wed. H. Nicolaas. Sinds 1954 werden er bij herhaling plannen ingebracht om de begraafplaats te ontruimen en het stuk grond te bebouwen. Haar graf, dat nooit mag worden geruimd, bleek daarbij steeds een onoverkomelijke hindernis te zijn.

Nawoord

Dat het stukje grond van de Wed. H. Nicolaas na de ingebruikname in 1903 op een zeker moment ook gebrek aan ruimte zou ondervinden, werd al voorzien.

Zo lezen we in het Rotterdamsch Nieuwsblad van 2 juli 1940 dat de gemeente Schiebroek al in 1939 ca. 6 ha. grond heeft aangekocht ten behoeve van een nieuwe algemene begraafplaats. De aanbesteding is in gang gezet en na gunning zal de betreffende aannemer het werk in 8 maanden tijd moeten voltooien.

De begraafplaats zal komen te liggen aan het einde van de Lage Limiet, het verlengde van de Hoge Limiet, op ca. anderhalve kilometer van de kruising Adrianalaan – Ringdijk. De toegangsweg naar de begraafplaats zal geheel worden geasfalteerd en krijgt een lengte van 250 m. Ook zal de gehele Lage Limiet worden geasfalteerd. Op de begraafplaats zelf wordt een ruime geasfalteerde rijweg aangelegd, terwijl grote zorg zal worden besteed aan de beplanting. De inrichting wordt geschikt gemaakt voor het begraven in 3 klassen. De grond zal hiertoe met 120 cm worden opgehoogd en om de gehele begraafplaats zal een ruime singel worden gegraven. De plannen voor de aanleg zijn ontworpen door de gemeente architect de heer H. Russcher.

De annexatie van Hillegersberg en Schiebroek door de Gemeente Rotterdam en het feit dat de grond later ongeschikt bleek om tot begraafplaats te worden ingericht, hebben ertoe bijgedragen dat deze nieuwe algemene begraafplaats er nooit kwam. De daarvoor bestemde grond werd halveerwege de jaren 50 opgenomen ten behoeve van de staduitbreiding binnen Schiebroek, terwijl de gemeente Rotterdam besloot tot uitbreiding van de begraafplaats Hofwijk.

Dit alles maakt de aanwezigheid van de gesloten begraafplaats aan de Ringdijk nog interessanter. Het benadrukt het bijzondere bestaan van dit unieke monument voor Schiebroek en Rotterdam.

Word vriend van de VSW!

Geïnteresseerden voor het werk van de VSW kunnen de vereniging steunen door zich te binden als vriend van de vereniging voor slechts € 10,- per jaar. U ontvangt dan ook “Tussen Wilgenplas en Rotte” het verenigingsblad van de VSW.

Meer weten? www.vsw.biz